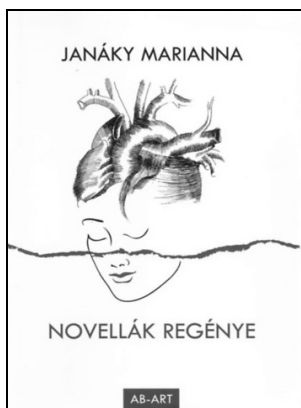

BENE ZOLTÁN

Novellákból regényt

JANÁKY MARIANNA: NOVELLÁK REGÉNYE

Ab-Art Könyvkiadó
Pozsony, 2016
78 oldal, 2000 Ft

”

Irodalommal foglalkozó emberek olykor hosszasan elvitatoznak azon, létezik-e női irodalom? S ha igen, mi is az pontosan, mitől az, ami? Nő ír nőkről? Férfi nőkről? Nő férfiakról? A szerzőtől női vagy a témától az? Mi a kulcs? Nemrégiben egy folyóirat tematikus blokkja kapcsán a *női tematika* kifejezést ahányan vagyunk szerkesztők, annyiféleképpen értelmeztük. Janáky Marianna azonban megkönnyíti a választ erre a (hogyan, avagy sem, értelmes vagy értelmetlen, az most nem lényeges) kérdésre: nőként ír nőkről nőiesen. Legalábbis második kötetében, a *Novellák regénye* címűben föltétlenül. S ha ez nem is lehet kritériuma egy szépirodalmi alkotás értékelésének, érzésem szerint figyelmen kívül sem hagyható szempont. Különösen, hogy Janáky kimondottan hiteles forrás, ez az egyik legfőbb erénye: hiszünk és hihetünk neki, arról ír, amit jól ismer és a leglényegre, az esszenciára is képes nem egyszer rátapintani. Persze, nem lépten-nyomon, az amúgy is gyanús lenne, de kellő időnként és a kellő helyeken nagyon is!

Janáky Mariann stílusa kiforrott, elbeszélésmódja érett. Érzékenyen, érzékletesen, személyes hangnemben képes mesélni – anélkül, hogy belecsúszna valamiféle negédes, ezoterikus vagy éppen exhibicionista vallomásosságba, s bár prózája néhol nem nélkülözi a líraiságot, alapvetően realista, világos történetmondás jellemzi. Kiváltképpen figyelemreméltó, ahogyan a személyességet kezeli az író. Hogy egy paradoxonnal éljek, módszere mintha személytelenítene a személyességet, vagyis sikerül olyan mértékben eltávolodnia a történeteitől, amennyi ahhoz szükséges, hogy objektív, hiteles narrátor maradjon, ám ne váljon kívülállóvá, pusztán szemléltetővé, amolyan mindentudó elbeszélővé. Ennek a narrációnak ráadásul az az előnye is megvan, hogy bizonyos lüktetést kölcsönöz a szövegnek, ami nem csak a figyelmet tartja fenn, de élvezetet is nyújt.

Noha a cím valamiféle különleges, kísérletező kötetet ígér, a *Novellák regénye* nem feszegeti a határokat; sem témá-

jában, sem műfaji szempontból nem rendhagyó. Annál inkább az a szerző, Janáky Marianna személye, aki távolról sem átlagos alkotó. Érett fejjel, ötvenévesen kezdett írni. Noha manapság, az önkifejezés és az önmegvalósítás kultuszának korában korántsem számít rendkívülinek az ilyesmi, annak mégis igen ritkán lehetünk tanúi, hogy a kései szárnybontogatás valódi, szép ívű szárnyalásban teljesedjék ki. Janáky Marianna azonban ilyen kivételes eset: igazi szépirodalom kerül ki a keze alól. Amit, rendhagyás ide vagy oda, ez a kötete ékesen bizonyít.

A *Novellák regénye* töredékekből, kis történetekből, anekdotákból, sztorikból építkezik, egészen pontosan huszonöt novellát fűz össze a kerettörténet, amely voltaképpen maga is egy elbeszélés, egy olyan kannibál hajlamú novella, amely bekebelezi, magába olvasztja a társait. Az alapötlet, mely szerint egy kreatív írás kurzus vezetője szemezget tanítványai szövegeiből, ha nem is korszakalkotó, a célnak tökéletesen megfelelő kiindulópont ahhoz, hogy a szerző kibontson belőle egy fragmentált regényt, amely – a címének megfelelően – valóban novellák regénye lesz. Ami azonban igazán izgalmas ebben a könyvben, az nem az, hogy ezek a szövegek miként állnak össze regénnyé, a novellák miféle módokon fűződnek föl egymás után, mint gyöngyszemek a damilra, mert ezt az alaphelyzet minden különösebb cizellálás igénye vagy szüksége nélkül meghatározza. Az sem fontos igazán, hogy egyáltalán összeállnak-e regénnyé ezek a novellák, összetartanak, avagy szét, túlnőnek magukon, vagy sem, meghaladják novella voltukat, vagy nem tudnak túllépni saját árnyékukon. Nem is az jelenti az izgalmat, hogy a regény szövege szükségképpen több szólamú, hiszen a fiktív írókurzus résztvevői nyilvánvalóan más és más módon, valamelyest eltérő hangnemben írnak, amely hangokkal, stílusokkal becsülettel és ügyesen játszik a szerző (bár a főntebb említett kialakult elbeszélésmód át-átütöközik a szerepek megkövetelte beszédmódokon) – mégsem ez a szöveg-sokszínűség a könyv erőssége. Sokkal inkább maguk a sztorik azok. Azaz maguk a novellák. Az étellel teli, hiteles, jól formált történetek révén működik a *Novellák regénye*, a sztorik által, amelyek a semmiből bukkannak elő és a semmibe merülnek vissza, mégis hagyják maguk után valamit, aminek örülhetünk, vagy ami fölött bánkodhatunk, netán bosszankodhatunk. Janáky többek között a magány, a veszteség, a szeretet, a ragaszkodás, a csalódás köré szervezi történeteit, emlékeket idéz föl fiktív elbeszélői által, olykor tűpontos leírások, esettanulmányok, máskor látomásba hajló, az emlékek folyamatos módosulása, részleteinek halványulása vagy erősödése, a súlypontok ide-oda vándorlása miatt elbizonytalanodó, délibábosan vibráló illúziók formájában, ám ezen utóbbiak sem rugaszkodnak el messze a valóságtól. És mindig hatással vannak ránk, az olvasókra – történetek, mesék, sőt, nomen est omen: novellák módjára.

Vagyis a *Novellák regénye* legnagyobb erőssége magukban a novellákban rejlik. Tagadhatatlan, hogy ezek a novellák tisztességesen felsorakoznak egymás mögé, s ahogy a gyöngyszemek a damilon nyakláncot, ők a kötet lapjain regényt formáznak. Csakhogy egy kicsit arra a nyakláncra hajznak, amely szép gyöngyszemekből áll ugyan, ám ezek a szemek külön-külön sem kevesebbek, egy hangyányival sem kevésbé szépek, mint együttesen. Mert bár a novellák fölbukkanása és eltűnése nem önkényes, utóvégre a regény egészét szolgálják, azt azért mégsem állíthatjuk, hogy a regény miatt születtek, éltek és haltak. Némelyikük például életerősebb, vérmesebb, mint maga a regény, amelynek oltárán föláldoztatik. No, de az élet ilyen: igazságtalan. S ha ez hiba, hát Janáky Marianna könyve hibáival is alátámasztja, hogy az író egyik legnagyobb erénye a hitelesség, az élet-teliség.

A *Novellák regénye* műfaji szempontból hasonló csavart rejt, mint *Az ember tragédiája* – míg Madách műve drámai költemény, ahol a hangsúly a költeményen van, melynek csupán jelzője a drámai szó, úgy Janáky kötetében a novellák a hangsúlyosak, a regény csak járulék, amolyan bónusz, ráadás, ha elhagyjuk, nem történik tragédia, ugyanakkor megtartani sem botorság, mert ad egy külön ízt, zamatot, s egy új értelmezési horizontot is a kötetnek, bár véleményem szerint ez az értelmezési horizont nem föltétlenül a legjobb és legadekvátabb közzelítési módon alapszik.

Azonban nem is ez a fontos. Sokkal inkább az, hogy Janáky Marianna második kötetét érdemes leemelni a polcról, érdemes elolvasni. Lehet regényként, lehet novelláskötetként kézbe venni, egyre megy, így is, úgy is forgatható, a lényegen nem változtat.

